

nicatio non incuratur, cum non sit secutus ex procuratione adhibita ad illum inducendum; ex. gr. si mulier post accepta et adhibita remedia, quae abortum certe productura fuissent, proruat, vel morbo aliquo afficiatur etc., ex quo abortus sequatur.

Id autem tenendum est etiam in dubio an abortus ex adhibitis remediis sequutus fuerit, tum quia Ecclesia non intendit infligere excommunicationem pro casibus dubiis; tum quia in dubio favendum est reo, tum quia in dubio gravis ratio adest ad eximendum reum ab excommunicatione. Haec est de cetero Commentatorum omnium sententia. Hinc si qui abortum sive per se, sive per interpositas personas procuraverit, et certus morali certitudine non est, illum ex praestitis remediis vel causis derivasse, non est de excommunicatione damnandus.

Sequitur pariter ex quo procurare sit aliquid ex industria quaerere et velle, abortum debere esse directe voluntarium, et immediatum voluntatis obiectum, quem scilicet quis intendat in se, quamvis ex causis positis non illico et immediate sequi praevideatur, sed post aliquem temporis tractum. Si quis, ex. gr. mulieri praegnanti quotidie non ita gravia onera imponat, ut abortum illico producant, attamen certo productura sint post mensem. Hic enim vere, proprie, et directe aliquid ex industria vult

et quaerit. Non incurritur consequenter excommunicatione si abortus sit tantum voluntarius in causa, quia voluntarium in causa in se non intenditur, sed id in se intenditur ex quo effectus sequitur; ex. gr. qui vinum bibit, ex quo ebrietatem sequuturam praevidet, primo et directe non ebrietatem, sed vinum vult: qua de causa qui vellet abortum in causa, ipsum abortum ex industria neque quaereret, neque vellet; excommunicationi hinc non esset subiiciendus ille qui ex ira et odio mulierem praegnantem graviter perculit, ex qua percussione abortus sequatur.

Etiam hoc in capite Commentatores concordantes reperiuntur.

Nemo vero aliquid ex industria quaerere aut velle potest sine cognitione, nemo excommunicationem incurere cum ignorantia legis quae abortum sub excommunicationis poena prohibet. Censura enim quaelibet sine contumacia non incurritur, sed contumacia sine excommunicationis cognitione neque concipitur, *non enim contemnit qui ignorat*. Hinc Procurantes abortum ad incurrendam eiusmodi excommunicationem debent necessario scire, abortus procurationem prohibitam esse sub excommunicationis poena. Si igitur nesciant, excommunicationem non incurunt.

De Varceno atque Commentator Patavinus affirmare videntur, in antiquo iure mulctatos censura fuisse eos qui scienter procurassent

abortum: « Quamvis summus Pontifex, inquit ille, *Theol. mor. Tom. 2, p. 495* in hoc articulo non exprimit verbum *scienter*, nihilominus cum per hanc Constitutionem limitaverit censuras quoad numerum et earum extensionem, rationabiliter putamus voluisse, ut verbum procurantes deberet intelligi *scienter*, sicut in dicta Xisti V Constitutione.

Alius vero pag. 250, n. 337: « Cum Xistus V, tum Gregorius censuram adixerant in eos, qui *scienter* procurabant abortum. Ergo ad contrahendum nunc censuram satis erit contumacia minor, nec ita facile in ignorantia aut metu, titulus qui ab ea incurrenda excuset, reperiri posthac poterit. »

Ni fallimur eiusmodi sententia admittenda non est. Xistus V enim adverbium *scienter* in §. 1. non de procurantibus dixit sed de mulieribus praegnantibus: *ac etiam praegnantibus ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint*; de procurantibus vero simpliciter edixerat: *omnes et quoscumque, qui per se aut interpositas personas abortus... eiectionem procuraverint*; nec ulla grammaticalis sensus ratio exigit, ut adverbium *scienter* ad procurantes referatur; imo ratio intercedit, quare ad unas praegnantibus mulieres sit limitandum; his enim possunt venena, pharmaca, potiones porrigi alio quam abortus praetextu; quo in casu nullam omnino

possunt excommunicationem incurere: procurantibus vero, cum ex industria et voluntate faciant, absoluta malitia tribuenda est, hinc nullo modo eis ignorantia tribui potest; atque insipientissime Xistus eis applicasset adverbium *scienter*.

Neque difficultatem facessit parapraxis septima, in qua Xistus excommunicatione ferit *omnes et singulos . . . qui vel quae, vel uti principales, vel ut sociae consciaeve ad tale facinus committendum opem, consilium, favorem, portionem etc. scienter dederint*. Etenim adverbium *scienter* numquam ad principales referendum est, sed ad alios complices, qui ad facinus committendum dant opem, consilium etc. quae de principalibus agentibus dici nequeunt. Complices vero, cum procurantes non sint, prout hoc verbum a Xisto sumitur in §. 1, excommunicatione sunt eximendi, et eximuntur, saltem nonnulli, ab illis ipsis, quorum sententiam respuimus; quin imo omnes prorsus eximuntur, cum in Piana Constitutione verbum *procurantes* sumant eo sensu quo in citata prima Constitutionis Xistinae paragrapho. De cetero haec est etiam cl. P. Ballerini sententia, qui in notis ad *Theol. Mor. P. Gury Tom. 2. p. 1003 nota 6* scribit: « Et cum in eadem Constitutione (§. 7.) ab hisce ceu principalibus distinguantur ii, *qui ad tale facinus committendum opem... scienter dederint*; palam esse debet hosce postremos censu procurantium non

contineri. » Scientia igitur aequaliter exigitur tum in mulieribus praegnantibus tum in procurantibus abortum, cum in his semper supponenda sit, in illis hypothetice. Ex dictis autem manifestum est, Pium Papa IX eodem sensu verbum *procurantes* adhibuisse ac Xistum in sua Constitutione. Ergo tum Pius, tum Xistus aequalem scientiam in procurantibus requirunt. Procurare autem est aliquid ex industria quaerere et velle, quod scientiam importat; ergo quamvis uterque legislator, quantum ad procurantes attinet adverbium *scienter* praetermiserint, hoc subintelligendum necessario est, cum in verbo *procurare* necessario includatur.

Exinde sequitur, ignorantiam quamlibet excludi, cum nulla cuiusvis nominis, cum procurantibus conciliari possit, atque subsistere: *procurare enim et ignorare* implicat contradictionem.

Addimus, utrumque auctorem falsum ratiocinium consuere. De Varceno enim pronuntiat: *Diximus 4° ut abortus fuerit procuratus cum cognitione huiusmodi excommunicationis*, « quia ab hac » censura excusat ignorantia etiam » crassa et supina, non tantum » iuris, id est ignorantia latae » censurae, sed etiam facti, scilicet » effectus qui potest sequi a propinatione medicinae. Nam quam » vis in hoc articulo summus Pontifex non expresserit etc. »

Profecto adducta scientiae ratio nihil evincit. Supremi enim Pontifices in suis legibus non scientiam excommunicationis exegerunt, sed scientiam abortus; ad hunc enim refertur adverbium *scienter*; praesertim quod de mulieribus praegnantibus dictum est, quibus falso praetextu possunt potiones, medicinae, aliaque praebere ad abortum inducendum; atque de complicibus qui pariter alio nomine possunt in complices advocari. Scientiam autem excommunicationis ineptissime exegissent, cum haec per se supponatur; adducta igitur a cl. De Varceno ratio extra argumentum vagatur et nihil prorsus evincit.

Idipsum vero dicatur de consequente illato ab cl. Commentatore Patavino in testimonio superius adducto, cum ab scientia abortus ad scientiam excommunicationis concludat.

Quid ergo dicendum? Profecto quod si procurantes, quacumque ignorantia detenti, excommunicationem ignorent, eam non incurrun.

Idem de timore gravi dicite, qui mulieri incutiatur foetus abigendi causa. « Gravis metus, inquit S. Alphonsus *Theol. mor. lib. VII. n. 46.* excusat ab incurrenda censura, etiamsi res alias iure divino sit prohibita; et ideo, qui ob gravem metum patret homicidium vetitum sub censura, peccaret quidem, sed

» non incurreret censuram; quia » non peccaret contra ius Ecclesiae, » contra cuius potestatem specialis » iniusta contumacia ad censuram » requiritur. » Scilicet omnimodis voluntaria, quaeque delictum sub censura vetitum ad finem usque prosequatur; contumacia enim debet esse completa.

Ex quo quis inferat, non esse de excommunicatione damnandum eum, qui postquam ad abigendum foetum mulieri praegnantis sive pharmaca porrexerit, sive alia media adhibuerit, antequam mulier foetum abigat, facti poeniteat, modisque omnibus quaerat abortum impedire. Contumax enim dici non potest, consequenter neque excommunicationem incurrisse. Utique hanc sententiam non omnes admittunt; at tamen eius probabilitas neganda non est, tum ob vim intrinsecam, tum quia ipse S. Alphonsus probabilem illam esse non negat, ea prorsus ratione « quia dum postea » evenit laesio (sive effectus a principio intentus) ille non est contumax; unde non debet incurrere » censuram quae est poena medicinalis ad impedienda peccata. » *Theol. mor. VII. n. 40.* Per veram autem probabilitatem excommunicationem excludi in dubium revocari non debet.

Et haec quidem circa excommunicationem dicta sint: Circa vero irregularitatem aliasque poenas

(1) Gregorius XIV . . . in sua Const. *Sedes Apostolica* poenam irregularitatis . . . ad eos tantum limitavit, qui procurant abortum foetus animati.

a Xisto V in procurantes abortum illatas, observandum est, a Pio Papa IX nullo pacto abrogatas fuisse ideoque adhuc vigere dicendae sunt, cum in Constitutione *Apostolicae Sedis* censurae quidem limitatae fuerint, non autem poenae, nullitates actorum, privationes, inhabilitates, ut iam in Commentario nostro observavimus, omnesque observarunt Commentatores.

Attamen relate ad irregularitatem illustres scriptores *Ephemeridis de la Nouvelle Revue théologique Tom. XI, pag. 311* tria affirmant: 1. ab Gregorio XIV irregularitatis poenam limitatam fuisse ad solum abortum foetus animati; his autem assentitur etiam cl. Commentator Patavinus (1); 2. ad illatas poenas decernendas attendendam esse antiquam legislationem circa foetus animationem; qua de causa contra cl. Ballerini tenent sententiam propugnatam a R. P. Konings qui ita loquitur: « Hinc irregularitas non » incurritur nisi post octogesimum » a conceptione diem abortus procuratus fuerit; nam in praxi sua » poenali Ecclesia, quousque contrarium non constat, censenda » est sequi opinionem, iuxta quam » mares quadragesimo, foeminae » octogesimo a conceptione die animantur; et in casu semper dubius est foetus sexus. » Concludunt hinc, non esse a prolata sententia recedendum nisi cum Ec-

clesia antiqua iura lata lege in re immutaverit. 3. Poenis in veteri iure inflictis teneri etiam abortus complices, excepta excommunicatione.

Atqui primum falsum esse ex eo probamus quod Gregorius XIV unam tantum excommunicationem reservatam Pontifici iuxta Xisti Constitutionem tam pro abortu foetus animati quam inanimati, Episcopis reservavit pro foetus animati abortu; de irregularitate autem nihil omnino dixerit « Nos . . . utilius censentes, ubi nec de homicidio, nec » de animato foetu agitur, poenas » non imponere duriores iis, quae » per sacros Canones et leges prophanas sunt inflictæ . . . Constitutionem praedictam sic duximus moderandam, ut a peccato » et excommunicatione contra personas ibi expressas lata etc. » Auctores ergo citati, quod Gregorius de una excommunicatione decreverat ad irregularitatem extenderunt.

Eam autem non fuisse Gregorii mentem ex eo quoque evidentissime colligere poterant, quod ipse poenas illatas a Xisto V in procurantes abortum foetus inanimis reduxerit *ad terminos iuris communis, ad Sacrorum Canonum et Concilii Tridentini dispositionem.* Atqui Concilium Tridentinum *Sess. XIV, Cap. VII de Reform.* pro homicidis voluntariis prorsus irregularitatis poenam statuerat « nullo tempore » ad sacros ordines promoveri possit

» sed omni ordine, ac beneficio, » et officio ecclesiastico perpetuo » careat: » idque etiamsi homicidium fuerit occultum. Si igitur Gregorius XIV irregularitatem servavit a Tridentino statutam contra homicidas voluntarios pro abortu foetus inanimati, quomodo arbitrari possumus irregularitatem limitasse pro abortu foetus animati; hanc scilicet reservasse Episcoporum auctoritati? Irregularitas enim a Tridentino inducta in cit. cap. nullo modo est Episcopis reservata, sed Romano Pontifici. Quantum igitur ad irregularitatem attinet, Gregorius XIV nihil de Xisti constitutione immutasse reperitur; atque etiam post Pianam Constitutionem in eodem statu manet ac in veteri iure manebat tam pro abortu foetus animati quam inanimati. Ideo vero Xisti Constitutionem Gregorius temperavit, quia illa in reos abortus etiam inanimis praeter perpetuam inhabilitatem, ad Concilii Tridentini formam, statuerat etiam poenas in iure statutas contra veros homicidas.

Exinde vero patet etiam responsio ad secundam quaestionem. Cum enim Gregorius XIV nihil immutaverit in re de Xisti Constitutione, nihil pariter Pius Papa IX, sequitur evidentissime irregularitatem nunc incurrere quoslibet procurantes cuiusvis foetus abortum, neque ullo modo esse distinctionem attendendam inter foetus animatos et inanimos. Atque idipsum dicite

de tertia quaestione. Complices enim abortus foetus inanimis a Gregorio XIV subiiciebantur iisdem poenis ac procurantes, dum Xistus V et in hos statuerat poenas illatas contra veri nominis homicidas. At certum est ex dictis, Gregorium XIV contra procurantes abortum foetus inanimis statuisset irregularitatis poenas; ergo et complices eandem poenam incurrunt.

Haec vero ut ex latis iuribus argumenta desumamus. De cetero nullo modo nobis spernenda videtur ratio a cl. Ballerini adducta, imo talis nobis apparet, ut rationi allatae a R. P. Konings praeferenda sit; primo quidem quia cum Pius Papa IX nullo modo dixinserit inter abortum foetus animati et inanimis, hoc ipso videtur distinctionem scholasticorum posthabuisse; secundo quia certum est scholasticorum sententiam de foetus animatione falsam omnino esse; quae autem falsa sunt non indigent declaratione principis ut falsa habeantur, sed per se corruiere, una cum iuribus, doctorumque opinionibus et sententiis quibus innitebantur.

IV. Post haec videamus an et quando licitum sit abortum procurare.

Et 1. illicitum esse abortum procurare ne puella aut infamiae

aut occisionis periculum subeat certum est ex propositione 34 damnata ab Innocentio XI. *Licet procurare abortum ante animationem foetus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.* Admissa enim huiusmodi sententia, abortibus quibuscumque latissima aperiretur via, cum nulla sit mulier quae ex illicita conceptione infamiam saltem non referat; puellae vero praeter infamiam manifestam, parentum gravissimam iram timere non debeant. Furtivis enim conceptionibus mulieres illae dant operam quae bonum nomen servare desiderant; ceterae, quibus nullum nomen, res publica sunt, quibus consequenter de illicitarum coitionum effectibus nulla cura, atque conceptos foetus ad expositorum domos mittunt.

Ex clarissimo autem Antonio Ballerinio ea fidenter desumemus, quae de abortus licitate, variarum circumstantiarum habita ratione, disputabimus.

Porro *Theol. Mor. Tom. 1. pag. 384. Edit. 1878* ita loquitur.

1. Ubi certa sit mors alterius, aut matris scilicet, aut prolis, certa autem alterius vita, et quaestio sit de morte dumtaxat temporali, quia v. gr. baptismus proli nondum natae potuit conferri (1), non tene-

(1) Cum ars chirurgica modo instrumentum repererit, quo membranae foetum involventes ita scinduntur, ut aqua ope siphunculi iniecta foetum immediate tangere certo possit, atque adeo cum iuxta ea, quae S. Alphonsus (*lib. VI. n. 107.*) post Benedictum XIV disserit, de validitate Baptismi infantibus utero clausis sic collati prorsus certi esse possimus: proinde fere cessant difficultates et quaestiones

tur mater mori, ut vitam filio temporalem conservet (1).

Sed hic casus perrarus omnino est; quandoquidem (ut dicit S. Alphonsus, *lib. 3. n. 394*) *moraliter impossibile est, ut pene miraculum sit, quod pereunte matre, proles supervivat. Idque mihi confirmarunt plures artis medicae periti, quos consului.*

Et hoc quidem valet, etiamsi agatur de caesarea operatione; quae praeterea cum peritissimos requirat medicos, et matrem robustam, raro id locum habet, praesertim cum hoc remedium requiri tunc soleat, quando incassum alia remedia adhibita sunt, atque adeo quando et mater et proles e longa lucta prostratas habent vires.

II. Imo s. Alphonsus (*lib. 6. n. 106*) prae oculis habens illud s. Thomae (*3. q. 68, art. 11, ad 3*): *Non sunt facienda mala ut eveniant bona; et ideo homo non debet occidere matrem ut baptizet puerum;* concludit, matrem, quando mortis periculum sit *proximum aut probabile*, non teneri ad discrimen illud subeundum, ut proles baptizetur, nec chirurgum posse ipsam in hoc discrimen inducere.

a veteribus Doctoribus motae circa pericula quae mater subire teneatur, ut aeternae salutis prolis prospiciatur.

(1) Haec autem ex iis confirmantur quae disserit Cardinalis de Lugo *De iustitia et iure Disp. 10. n. 133*. « Mater non tenetur cum tanto vitae suae periculo et detrimento procurare et conservare foetum: sicut nec natum iam filium » tenetur cum vitae discrimine alere et retinere, neque etiam ad eum lactandum » conservare lac in uberibus, quando ad propriam vitam tuendam necessarium ei « esset ubere arefacere. »

III. Si mater morbo correpta, gravi mortis periculo laboret, nisi foetus partum accelerando expellatur; probabilis autem spes sit, ope medicinae effici posse, ut foetus vivus in lucem prodeat, atque adeo sin minus temporalem, saltem aeternam vitam adepturus sit; tum eiusmodi expulsio non modo licita videtur, sed praecepta. Ratio quia matris periculum ac mors nihil prodesset vitae temporali prolis, et insuper in gravissimum salutis aeternae discrimen ipsam prolem coniiceret.

Nec obesse debet, quod forte mors prolis paululum acceleretur. Nam primo quidem ex praedictis cum Lugo non tenetur mater cum tanto discrimine vitam prolis ulterius conservare. Deinde vero *in eo casu*, ut inquit S. Alphonsus (*lib. 6. n. 106. in fine*) *negligi potest parva illa vitae iactura, ut infans vitam aeternam consequatur.*

IV. Quando, aegrotante matre, periculum abortus aequae instat, tum si illa remedium ad morbum curandum sumat, tum si non sumat, eo quod vis ipsa morbi (ut subinde contingit) abortum infert, licet medicinam sumi: neque enim pro-

desset proli abstinencia a remediis, atque adeo mater vitae suae consulit sine maiori prolis detrimento. Atqui si absque maiori prolis detrimento mater potest vitae suae consulere, non solum licite potest, sed propter obligationem, quam quisque habet vitam suam conservandi per ordinaria remedia, medicinis uti prorsus debet.

V. Si ex vi morbi probabile immineat periculum abortus, simul vero periculum instet, ne si abortus reipsa ex morbo sequatur, proles in utero moriatur; contra vero probabilis spes affulgeat, quod accelerato per medicinas partu, proles in lucem viva proditura sit, et sic aeternae eiusdem salutis prospici possit; incerta vitae temporalis spes non videtur praeferenda probabiliori spei salutis aeternae, atque adeo accelerare partum liceret. Quod quidem dicendum est valere, etiamsi morbus nullum vitae matris periculum inferat, sed solum de meliori bono prolis agatur.

VI. Quando habita ratione status tum physici tum moralis matris (quae scilicet non ita incisionem exhorreat, ut proli vel solus hic horror graviter nocere queat), et simul spectatis tum statu prolis, tum medici peritia, prudenter existimari queat, per caesaream operationem in grave periculum matrem inductum non iri, prolis vero consuli posse non modo temporali, sed etiam aeternae vitae, dicendum est teneri matrem ad incisionem patiendam, licet salutis aeternae prolis prospici aliter possit. Requiritur tamen ut longe probabilior sit spes salutis prolis simul et matris; nam secus pro incerta spe vitae temporalis filii (aeterna enim curari aliter potest, ut diximus) non tenetur mater probabile periculum vitae suae subire.

Hisce vero criteriis a clarissimo P. Ballerini traditis resolvi posse putamus quaestiones frequentiores quae circa abortus contingere solent. (1)

APPENDIX XXXIII.

De Excommunicatione in eos lata, qui scienter utuntur literis apostolicis falsis, et ea in re crimini cooperantur.

Quaenam literae apostolicae falsae dicantur, quaenam immutatio in eas falsitatem inducat, quibus lectores nostri reperient in Appendixe VIII. (2) in qua commentatio-

(1) Ea quae circa craniotomiam promiseramus, habent lectores nostri separato opusculo, quod iam edidimus, disserta.

(2) Pennacchi - Commentaria in Const. *Apostolicae Sedis* Tom. 1. p. 294. seqq.